

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Рішенням вченої ради
Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України
протокол №8 від 26 червня 2025 року
Голова вченої ради В.В.Засенко

Спеціальність	С4 Психологія і ТА А6 Спеціальна освіта
Освітня програма	Спеціальна психологія, Спеціальна педагогіка
Ступінь	Доктор філософії

Шифр дисципліни	ВД5
Назва дисципліни	Практикум зі шрифту Брайля
Навчальний рік	2025-2026
Кількість кредитів ЄКТС (годин)	1 кредити (30 годин)

Статус	вибіркова дисципліна
Короткий опис дисципліни	Курс спрямований на формування знань, умінь, навичок з практикуму шрифту Брайля, які можуть допомогти майбутнім викладачам вищої школи та науковцям розробляти ефективні технології, методики викладання, результативно використовувати особливості сприймання незрячими, розвивати індивідуальні особливості особистості здобувачів, грамотно спілкуватись, пізнавати себе, бути самоефективним тощо.
Викладач	Довгопола Катерина Станіславівна
Контакти	Тел +380664480206 Emai kdovgopola@gmail.com
Час для консультацій	понеділок, 11.00-13:00

Мета курсу

-

Ознайомити з специфічними особливостями читання, письма та утворення рельєфно-крапкових знаків за системою Л. Брайля; психологічними механізмами розвитку дотикового сприймання, формування цілісного образу брайлівських знаків; методичними засадами навчання рельєфно-крапковому читанню та письму.

Завдання курсу

1. Ознайомлення психологічними механізмами розвитку дотикового сприймання.
2. Вивчення специфічних особливостей читання, письма та утворення рельєфно-крапкових знаків за системою Л. Брайля.
3. Розуміння особливостей читання, письма та утворення рельєфнокрапкових знаків за системою Л. Брайля.
4. Використання шрифту Брайля на практиці.

Загальні компетентності

ЗК 1.

Знати існуючі шрифти для читання та письма незрячих, їх переваги та недоліки.

ЗК 2.

Знати систему утворення букв, цифр, знаків з рельєфних крапок – шрифт Брайля.

ЗК3.

Знати методи розвитку дотикового сприймання та підготовки руки до письма при глибоких порушеннях зору.

ЗК 4.

Знати методику навчання рельєфно-крапкового читання і письма.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК01

Вміти доводити інформацію про існуючі шрифти для читання та письма незрячих учням, їх батькам, дорослим, які втратили зір, пояснювати недоліки цих шрифтів та доводити переваги навчання шрифтом Брайля.

СК02

Вміти добирати відповідне обладнання, дидактичний матеріал із урахуванням особливостей осіб з глибокими порушеннями зору.

СК03

Вміти утворювати рельєфні знаки самостійно.

СК04

Вміти проводити корекційні заняття з розвитку дотикового сприймання та підготовки руки до письма.

Програмні результати навчання

ПРН1 Формувати системний науковий світогляд, володіти сучасними теоріями і концепціями зі шрифту Брайля.

ПРН2 Організовувати та проводити оригінальні наукові дослідження з практикуму зі шрифту Брайля на відповідному фаховому рівні, досягати наукових результатів, що створюють нові знання для розв'язання актуальних проблем теорії та практики спеціальної психології.

ПРН3 Демонструвати навички самостійного виконання наукового дослідження, критичного мислення, відкритості до нових знань, оцінювати результати автономної роботи і нести відповідальність за особистий професійний розвиток.

ПРН4 Ініціювати, розробляти та реалізовувати проекти з практикуму з шрифту Брайля, управляти ними та здійснювати пошук партнерів для їх реалізації.

ПРН5 Застосовувати педагогічні методи організації навчального процесу, формулювати зміст, цілі навчання, способи їх досягнення, форми контролю, нести відповідальність за ефективність освітнього процесу.

ПРН6 Демонструвати навички наукової комунікації в сфері спеціальної психології, міжнародного співробітництва, представляти широкий науковій спільноті та громадськості в освітній сфері державною та іноземними мовами в усній та письмовій формі результати наукових здобутків з практикуму зі шрифту Брайля.

ПРН7 Здійснювати критичний аналіз, узагальнювати результати наукових досліджень з практикуму зі шрифту Брайля, формулювати та обґрунтовувати висновки і пропозиції щодо розвитку концептуальних і методологічних знань в спеціальній освіті.

ПРН8 Демонструвати вміння вибудовувати стратегію і тактику професійного зростання науково-педагогічного працівника; ефективно формувати комунікативну стратегію у професійному середовищі; відповідати за результати професійної діяльності.

ПРН9 Обирати та використовувати загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень з практикуму зі шрифту Брайля, зокрема з використанням сучасних методів та технологій обробки інформації.

ПРН10 Здійснювати апробацію та впровадження результатів власних досліджень з практикуму зі шрифту Брайля.

ПРН11 Діяти на основі етичних міркувань та академічної доброчесності в процесі проведення наукових досліджень, оприлюднення результатів та їх впровадження.

ПРН12 Застосовувати навички планувати та управляти часом

підготовки дисертаційного дослідження, формулювати мету, задачі, об'єкт і предмет дослідження, формувати структуру і розробляти план дослідження, використовувати методи дослідження, адекватні досліджуваним процесам і явищам, створювати обґрунтовані та достовірні нові знання через оригінальні дослідження, якість яких відповідає вимогам сучасного розвитку наукових досліджень на міжнародному рівні.

ПРН13 Застосовувати загальні статистичні методи з практикуму зі шрифту Брайля.

ПРН14 Формувати розуміння основних теорій спеціальної психології зростання та розвитку, генезису наукової думки у сфері управління змінами; проведення критичного аналізу змін у стані суб'єкта освітньої діяльності; вміння генерувати, обирати та обґрунтовувати шляхи його розвитку.

ПРН15 Уміти використовувати в освітній діяльності сучасні педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології, які сприяють ефективній комунікації в освітньому середовищі, прогресу у досягненні результатів навчання здобувачами вищої освіти та підвищенню якості освітньої діяльності в цілому.

Програма дисципліни	
Тема 1	Роль і значення писемності для незрячих осіб 1. Історія розвитку писемності незрячих. Роль писемності у реабілітації незрячих. 2. Основні принципи формування рельєфнокрапкового шрифту Брайля
Тема 2	Система навчання рельєфно-крапкового шрифту 1. Навчання читання та письма шрифтом Л. Брайля: механізми та специфіка 2. Методика розвитку дотикового сприймання 3. Індивідуальний підхід при навчанні шрифту Л. Брайля

План					
Семестр, тиждень, заняття (дата)	Тема, План заняття	Аудиторні заняття		Самостійна Робота	
		Форма	Год	Завдання	Год
Заняття 1	Історія розвитку писемності незрячих. Роль писемності у реабілітації незрячих Історія створення шрифтів для писемності незрячих. Латинські лінійно-рельєфні та голчасті шрифти. Рунічні лінійно-рельєфні шрифти. Рельєфно-крапкові шрифти.	Практичне	3	Модифікації шрифту Л. Брайля. Становлення шрифту Брайля в Україні.	3
Заняття 2	Основні принципи формування рельєфнокрапкового шрифту Брайля Історія створення шрифту Брайля. Принципи формування скоропису. Лінгвістичні принципи скоропису шрифту Брайля. Правила скорочення запису рельєфно-крапковим шрифтом.	Практичне	3	Особливості англійського та німецького рельєфно-крапкового шрифту.	3
Заняття 3	Навчання читання та письма шрифтом Л. Брайля: механізми та специфіка Механізми та специфіка дотикового читання рельєфно-крапкового шрифту. Специфіка дотикового читання незрячих. Особливості дотикових розрізень рельєфно-крапкових букв. Методики проведення занять з читання та письма.	Практичне	3	Труднощі при письмі та читанні шрифтом Брайля, стратегії подолання.	3
Заняття 4	Методика розвитку дотикового сприймання Мануальне ознайомлення з формою предметів. Формування просторових уявлень. Особливості читання рельєфних зображень.	Практичне	3	Підготовка рук до дотикового сприймання. Активізація дотику.	3
Заняття 5	Індивідуальний підхід при навчанні шрифту Л. Брайля Специфіка навчання шрифту Л. Брайля. Спеціальні адаптивні технології. Реабілітаційний супровід та методика роботи з різною віковою категорією незрячих.	Практичне	3	Брайлівські пристрої.	3

Індивідуальні завдання та підсумковий контроль	
Завдання	Особливості виконання та вимоги
1. Підготувати конспект заняття з заданих параметрів (вік, особливості зорового сприймання, попередній навчання шрифту досвід). Брайля	Розробка заняття з підготовки з навчання шрифту Брайля, відповідно до конспекту заняття з заданих параметрів (вік, особливості зорового сприймання, попередній навчання шрифту досвід).
Підсумковий контроль (залік)	ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ до заліку 1. Історія створення шрифтів для писемності незрячих. 2. Становлення шрифту Брайля в Україні. 3. Історія створення шрифту Брайля. 4. Принципи формування скоропису. 5. Правила скорочення запису рельєфно-крапковим шрифтом. 6. Механізми та специфіка дотикового читання рельєфно-крапкового шрифту. 7. Специфіка дотикового читання незрячих. 8. Методики проведення занять з читання та письма. 9. Труднощі при письмі та читанні шрифтом Брайля, стратегії подолання. 10. Підготовка рук до дотикового сприймання. 11. Формування просторових уявлень. 12. Особливості читання рельєфних зображень. 13. Активізація дотикового сприймання. 14. Специфіка навчання шрифту Л. Брайля. 15. Особливості роботи з різною віковою категорією незрячих.

Оцінювання навчальних досягнень	
Вид роботи	%
Відвідування аудиторних занять	20
Відповіді на запитання під час аудиторних занять	30
Індивідуальне завдання 1	10
Індивідуальне завдання 2	10
Підсумковий контроль (залік)	30
Всього	100

Шкали оцінювання			
Бальна	ECTS	Національна	Заліків
90-100	A	Відмінно	Зараховано
80-89	B	Добре	
70-79	C		

Робоча програма вибіркової дисципліни
ВД5 Практикум зі шрифту Брайля

66-69	D	Задовільно	
60-65	E		
35-59	FX	Незадовільно - з можливістю повторного виконання завдань	Не зараховано - з можливістю повторного виконання завдань
0-34	F	Незадовільно - з повторним вивченням дисципліни	Не зараховано - з повторним вивченням дисципліни

Додаткові бали	
Вид роботи та вимоги	Бал за стобальною шкалою
1. Написати есе – роздум на тему: навіщо навчати шрифту Брайля сучасних дітей з порушеннями зору?	10
2. Розробка заняття з підготовки з навчання шрифту Брайля, відповідно до заданих параметрів (вік, особливості зорового сприймання, попередній досвід).	10

Основна (обов'язкова) література	
1. Синьова Є.П. Рельєфно-крапкове письмо сліпих. Шрифт Л. Брайля : навч. посіб. / Є.П. Синьова, Ю.О. Войтюк. – К., 2003. – 108 с.	
2. Федорець П.С. Технічні засоби в реабілітації інвалідів по зору : навч. посіб / П.С. Федорець. – К., 2006. – 76 с.	
3. Синьова Євгенія Павлівна, Федоренко Світлана Володимирівна Тифлопедагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. - 325с.	

Додаткова література та інші джерела інформації	
1. Синьова Є.П. Особливості розвитку та виховання особистості при глибоких порушеннях зору: монографія / Є.П. Синьова. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 442 с.	
2. Синьова Є.П. Тифлопсихологія : навч. посіб. / Є.П. Синьова. – К. : ВО УФЦ – БФ «Візаві», 2002. – 296 с.	
3. Тетяна Гребенюк, Тетяна Костенко. Посібник для вивчення шрифту Брайля. – К.: Антологія, 2025	

Електронні ресурси:

1. <http://library.rehab.org.ua/>
2. <https://lib.iitta.gov.ua/view/creators/==041A==043E==0441==0442==0435==043D==043A==043E=3A==0422=2E==041C=2E=3A=3A.html>

Методи навчання

Словесні: лекції, пояснення, бесіди тощо; наочні: демонстрації, ілюстрації; практичні: вправи тощо; практичні методи навчання (вправи, групові дискусії, дидактичні та ділові ігри); методи усного контролю – індивідуальне і фронтальне опитування, залік.

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Опорні конспекти лекцій. Силабус. Мультимедійні презентації до курсу. Інтернет-зв'язок, дзеркала, дидактично-роздатковий матеріал.

Поведінка на курсі

Відвідування аудиторних лекційних та практичних (або онлайн-занять). Сумлінне виконання індивідуальних завдань та самостійна робота над опануванням форм мовлення.

Інформація про викладача

Довгопола Катерина Станіславівна, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник відділу освіти дітей з сенсорними порушеннями Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України

Основні публікації з тематики дисципліни

1. Tatiana Kostenko, Kateryna Dovhopola. Information and Communication Technologies Usage in Working with Families of Early Aged and Preschool Children with Visual Impairments in Terms of Distance Psychological and Pedagogical Support SHS Web Conf. 126 03002 (2021) DOI: 10.1051/shsconf/202112603002
2. Довгопола К. Сенсорне виховання дітей з важкими порушеннями зору від народження до трьох років // «Science and Global Studies»: Abstracts of scientific papers of VII International Scientific Conference (Prague, Czech Republic, April 15, 2021) / Financial And Economic Scientific Union, 2021. — 84 p. – p. 52 – 55.
3. Nabochenko Olha, Dovhopola Kateryna, Kostenko Tetiana, Stakhova Larisa, Rudenko Liliia, Omelchenko Iryna, Lyakhova Natalia (2024) Mental health of children with special educational needs in the context of long-term crisis challenges: as seen by parents // Wiadomości Lekarskie Medical Advances, VOLUME LXXVII, ISSUE 2, FEBRUARY 2024 DOI: 10.36740/WLek202402114
4. Довгопола К.С., Набоченко О.О. «Рельєфне малювання» підручник для осіб з особливими освітніми потребами (H54), 1 клас, у 6 частинах - Київ: ТОВ Фірма “Антологія” - 2024 р.
5. Довгопола К.С., Набоченко О.О. «Рельєфне малювання» підручник для осіб з особливими освітніми потребами (H54), 2 клас, у 6 частинах - Київ: ТОВ Фірма “Антологія” - 2024 р.
6. Бабяк, О.О., Вовченко, О.А., Гладченко, І. В., Данілавичюте, Е.А., Довгопола, К.С., Жук, В.В., Кульбіда, С.В., Легкий, О.М., Литвинова, В.В., Литовченко, С.В., Литовченко, В.П., Міськов, Геннадій, Рибак, О.А., Таранченко, О.М., Чеботарьова, О. В. (2024) Запровадження безбар'єрності освітніх послуг в закладах дошкільної та загальної середньої освіти: аналітичні матеріали для МОН України . Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, м. Київ, Україна. // Код доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742529/>

Зворотній зв'язок

Довгопола Катерина Станіславівна
+380664480206
kdovgopola@gmail.com

Інше

Затверджено

Протокол № 6 від 10 / 06 / 2025 р.

Укладачі

Довгопола К.С.

Завідувач відділу

Литовченко С.В.

Робоча програма вибіркової дисципліни
ВД5 Практикум зі шрифту Брайля